

תכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

סקר בציבור הערבי לקראת בחירות 2019 צופה ירידה חדה בשיעור ההצבעה והיחלשות של המפלגות הערביות

סקר עומק שנערך בקרב מדגם מייצג של ציבור הבוחרים הערבים בישראל חושף:

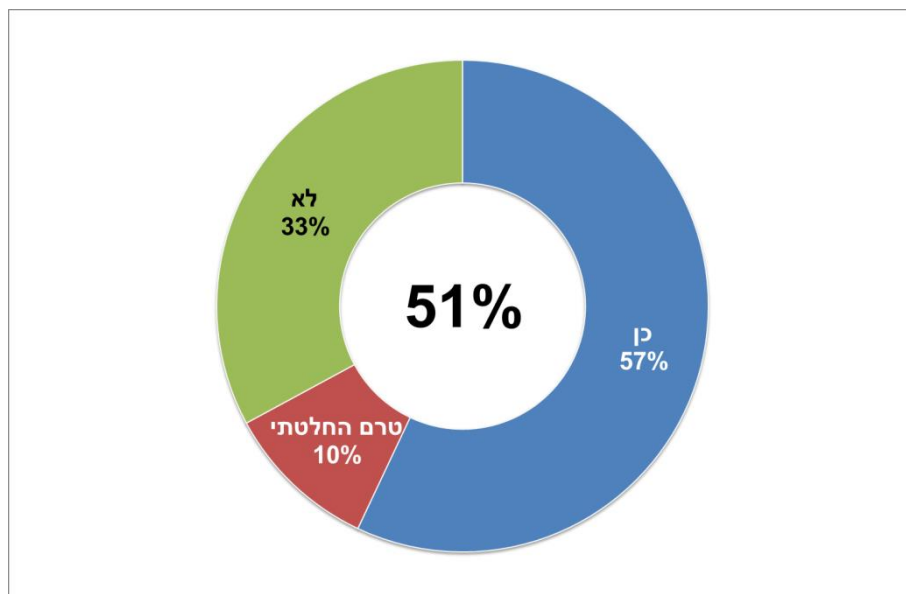
- שיעור ההצבעה של הערבים בבחירות 2019 צפוי לרדת לשפל חסר תקדים – 51%, ירידה ניכרת בהשוואה לבחירות 2015, שבהן הוא עמד על 64%.
- חד"ש-תע"ל צפויה לזכות ב-6-7 מושבים בכנסת; רע"מ-בל"ד צפויה לזכות ב-4-5 מושבים.
- הפתעת הבחירות: מפלגת "כחול-לבן" זוכה לתמיכה של 9% בציבור הערבי, ומרצ היא המפלגה היהודית הזוכה לתמיכה הגדולה ביותר ברחוב הערבי: 10.3%.
- הנושאים החשובים ביותר לציבור הערבי: תכנית ממשלתית למיגור האלימות והפשיעה בחברה הערבית; מאבק למען הסדרה חוקית של הבנייה ביישובים הערביים, ומהלך לביטול חוק הלאום או תיקונו.

לקראת יום הבחירות: כמה אזרחים ערבים יצביעו?

על פי ממצאי הסקר, 57% מהנשאלים העידו כי בכוונתם להצביע ביום הבחירות, 33% השיבו כי לא יצביעו, ו-10% ציינו כי הם עדיין מתלבטים אם להצביע או לא.

בשקלול התשובות ובהתבסס על ניסיון העבר, שיעור ההצבעה של האזרחים הערבים ביום הבחירות צפוי להיות 51%.

האם תצביע ביום הבחירות?

תכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

הממצאים מצביעים על ירידה ניכרת בשיעור ההצבעה של האזרחים הערבים בהשוואה לבחירות הקודמות (2015), שעמדו בסימן הקמת הרשימה המשותפת, ובהן היה שיעור ההצבעה 63.5%. הסקר חוזה כי בבחירות הקרובות יחזור שיעור ההצבעה של הערבים לרמה הממוצעת במערכות הבחירות בעשור שקדם להקמת הרשימה המשותפת – 55.4% – ואולי נמוך מזה.

עם זאת יש להביא בחשבון שהנתונים נאספו כארבעה שבועות לפני יום הבחירות. ניסיון העבר מלמד כי שיעור ההצבעה בפועל עשוי להיות גבוה מעט יותר: ככל שמתקרב יום הבחירות, המפלגות צפויות להגביר את מאמציהן לגייס את הציבור הערבי להצביע.

מדוע להצביע? הסיבה העיקרית של המתכוונים להצביע היא רצונם לממש את זכותם האזרחית לבחור ולהיבחר (66%). אחרים סבורים שכל שאזרחים ערבים רבים יותר יצביעו, כך יגדל מספר הנציגים הערבים שייכנסו לכנסת (21%). רק 6% סבורים שההשתתפות בבחירות היא הבעת אמון בחברי הכנסת המייצגים את הציבור הערבי.

מדוע לא להצביע? הסיבה הרווחת שציינו הנסקרים שאינם מתכוונים להצביע היא פשוטה: "אין לי עניין בפוליטיקה" – 50.5%. אחרים (19%) מעידים כי אין שום רשימה פוליטית המייצגת אותם. רק 12.4% תולים את כוונתם שלא להשתתף בבחירות בהתפרקות הרשימה המשותפת, ו-10% מהנשאלים צפויים להחרים את הבחירות משיקולים אידיאולוגיים.

ממצאים אלה מלמדים על עומק האדישות הפוליטית בציבור הערבי, תופעה הרווחת (במידה פחותה) בחברה הישראלית בכללותה.

הערכת הח"כים ואפקטיביות הייצוג בכנסת

על רקע המשברים בין ארבעת מרכיביה של הרשימה המשותפת בשנה החולפת, שהובילו לבסוף לפירוקה ולהקמת שתי שותפויות פוליטיות קטנות יותר – חד"ש-תע"ל ורע"מ-בל"ד – נתבקשו הנסקרים לחוות את דעתם על תפקוד חברי הרשימה המשותפת בכנסת היוצאת.

מתברר כי בסך הכול הציבור איננו שופט לחומרה את תפקוד הח"כים הערבים: 57% העריכו את תפקודם לחיוב ואילו 42% העריכו אותו לשלילה (ומהם 24% הגדירו אותו "רע מאוד").

עם זאת, הציבור רואה בהתפרקות הרשימה המשותפת סימן שלילי המעיד על פיצול, על חוסר תיאום ועל חוסר אפקטיביות – ולא דווקא סימן חיובי לפלורליזם פוליטי. כמעט 60% מהנסקרים מסכימים לטענה שההשפעה הפוליטית של הסיעות הערביות בכנסת הבאה תקטן משום שלא יהיה ביניהן תיאום. רק 32% מסכימים לטענה הנגדית, שהפיצול לשתי רשימות עצמאיות דווקא יאפשר לסיעות הערביות חופש פעולה רב יותר.

בצד זאת 64% סבורים שההשפעה הפוליטית של הסיעות הערביות לא תשתנה כי ממילא לא הייתה השפעה כזו. 61% סבורים שבין שתיהן להן השפעה פוליטית ובין שלא, העיקר הוא שארבעת מרכיבי הרשימה המשותפת ימשיכו להיות מיוצגים גם בכנסת הבאה.

תכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

דווקא על רקע שיעור ההצבעה הנמוך הצפוי ולנוכח עומק האדישות הפוליטית והמשברים בין הח"כים הערבים, מתברר כי הציבור הערבי אינו מוכן לוותר על הכנסת כזירה למאבק פוליטי.

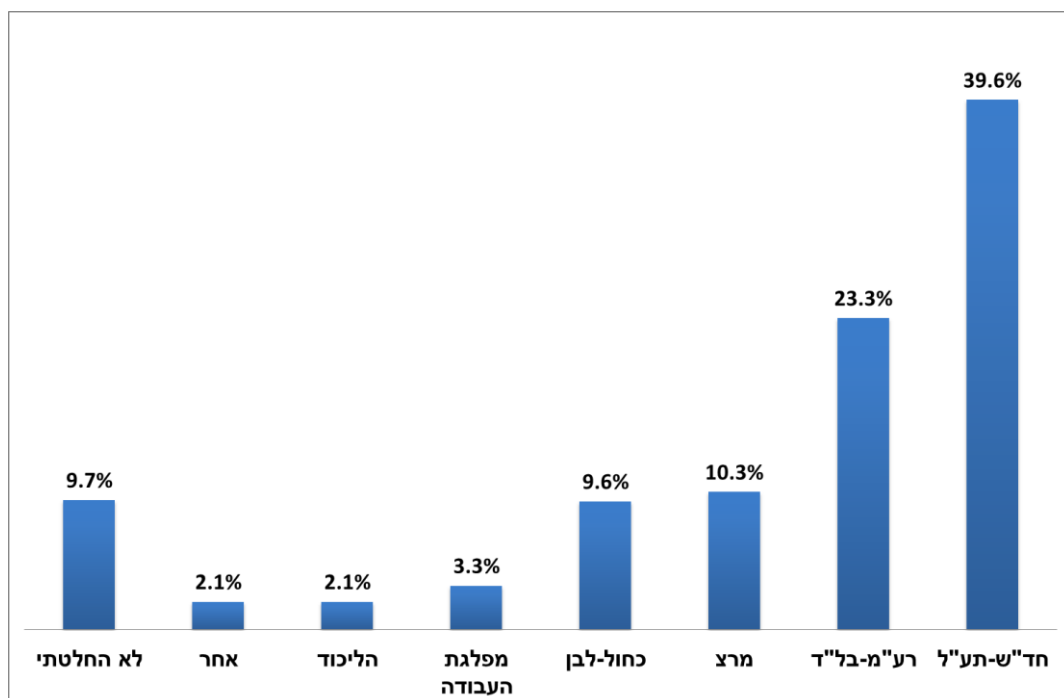
שיעור המסכימים לטענה שהכנסת היא זירה פוליטית רלוונטית עבור האזרחים הערבים עומד על 63.7%, ו-12.6% נוספים מאמינים כי גם אם אין היא כזו בהכרח, לא כדאי לוותר עליה. מנגד, שיעור לא מבוטל – 20% – סבורים כי הכנסת חדלה מלהיות זירת מאבק רלוונטית ולכן אפשר לוותר עליה.

למי יעניקו האזרחים הערבים את קולם?

בבדיקת כוונות ההצבעה ביום הבחירות (בקרב הנשאלים שציינו כי בכוונתם להשתתף בבחירות הקרובות, 57%) התקבלו התשובות האלה:

שתי השותפויות הפוליטיות הקטנות בין ארבע המפלגות שהרכיבו בעבר את הרשימה המשותפת צפויות לזכות במשותף ב-63% מקולות הבוחרים הערבים: חד"ש-תע"ל – 39.6%, ורע"מ-בל"ד – 23.3%. מדובר בירידה ניכרת בהשוואה לשיעור ההצבעה של האזרחים הערבים למען הרשימה המשותפת בבחירות הקודמות – 82%.

על פי נתוני הסקר, המנבאים כי שיעור ההצבעה של הערבים ביום הבחירות יהיה 51%, ובהנחה ששיעור ההצבעה הכלל-ארצי ביום הבחירות יהיה 70%, שתי הרשימות הללו יעברו את אחוז החסימה: חד"ש-תע"ל צפויה לזכות ב-6–7 מושבים ורע"מ-בל"ד צפויה לזכות ב-4–5 מושבים. ניתן להעריך כי כוחן המשותף של שתי הרשימות בכנסת הבאה יהיה 10–11 מושבים.

תכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

מרצ עתידה להיות למפלגה היהודית הזוכה לתמיכה הרחבה ביותר ברחוב הערבי – 10.3%. ניתן להניח כי אחת הסיבות לכך היא הצבתם של שני מועמדים (ערבי-מוסלמי ודרוזי) במקומות הרביעי והחמישי ברשימה, מקומות הנחשבים ריאליים. בצד זאת, הפתעת הבחירות על פי סקר זה היא מפלגת "כחול-לבן", הזוכה לתמיכת 9.6% מהנסקרים (בעיקר בקרב הדרוזים, 57%).

מפלגות יהודיות אחרות הזכות לתמיכה קטנה בציבור הערבי הן העבודה (3.3%) והליכוד (2.1%).

מהן הסוגיות העומדות על סדר היום הפוליטי של הציבור הערבי?

כל משתתפי הסקר (לרבות הנשאלים שצינו כי אינם מתכוונים להצביע) נתבקשו לציין מהם הנושאים החשובים ביותר שעל חברי הכנסת הערבים להתמקד בהם בכנסת הבאה.

מן התשובות עולה כי על סדר היום של הציבור הערבי עומדות שלוש סוגיות דוחקות ביותר: מיגור תופעת האלימות והפשעה בחברה הערבית (27%), מאמץ להסדיר בחוק מבנים המוגדרים "לא-חוקיים" ביישובים הערביים (22%) ומאבק לביטול "חוק הלאום" או תיקונו (20%).

סוגיה חשובה נוספת העומדת על סדר היום של הציבור הערבי היא שיפור היחסים בין האזרחים הערבים ליהודים במדינה (16%).

רק 10% סבורים שיש לגבש תכנית פיתוח כלכלית חדשה בדומה לתכנית החומש לשנים 2016–2020 (החלטה 922 של הממשלה) שאישרה להקצות לאוכלוסייה הערבית תקציב חסר תקדים בסך 11 מיליארד ש"ח. שיעור קטן עוד יותר (פחות מ-4%) סבורים שעל הח"כים הערבים לפעול למען חיזוק הקשר עם הרשות הפלסטינית.

שיעור התמיכה	הנושא לטיפול
26.8%	מיגור תופעת הפשיעה והאלימות בחברה הערבית
21.7%	לגליזציה של מבנים שמוגדרים "לא חוקיים" ביישובים הערביים
19.6%	מאבק לשינוי "חוק הלאום" או ביטולו
15.7%	שיפור היחסים בין הערבים ליהודים
9.6%	גיבוש תכנית פיתוח כלכלית חדשה (כמו 922)
3.6%	חיזוק הקשר עם הרשות הפלסטינית
3.0%	אחר / לא יודע

תכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי

האם על הסיעות הערביות לתמוך בממשלה מבחוץ? הציבור הערבי חצוי בשאלה אם על המפלגות הערביות להצטרף כגוש חוסם שיתמוך בממשלה מבחוץ. רוב הנסקרים (57%) סבורים שהמפלגות הערביות אינן אמורות לשמש "עלה תאנה" של הממשלה באמצעות תמיכה מחוץ לקואליציה (16% פוסלים אפשרות זאת לחלוטין). מנגד, 40% סבורים שעל המפלגות הערביות להעניק לממשלה תמיכה מחוץ לקואליציה (מהם 21% משוכנעים בכך לגמרי).

מהו התנאי לתמיכת הסיעות הערביות בממשלה? מתוך התומכים במהלך כזה, 28% סבורים כי התנאי הוא תיקון "חוק הלאום" או ביטולו, 25% מתנים את התמיכה בתמורה לאישור תקציבי פיתוח ליישובים הערביים, ו-23% דורשים הסדרה חוקית (לגליזציה) של מבנים המוגדרים "לא חוקיים" ביישובים הערביים. רק 9% מתנים את התמיכה של הסיעות הערביות בקואליציה בקידום תהליך השלום בין ישראל לפלסטינים.

הסקר נערך ביוזמת תכנית קונרד אדנאואר לשיתוף פעולה יהודי-ערבי, הפועלת מטעם קרן קונרד אדנאואר במרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל-אביב.

הסקר נערך באמצעות מכון המחקר "יאפא" בהנהלת ד"ר עאס אטרש. הנתונים נאספו בתאריכים 12-16 במרץ 2019, מתוך מדגם מייצג של האוכלוסייה הערבית הבוגרת בישראל (גיל 18 ומעלה). גודל המדגם: 506 נסקרים, טעות הדגימה: 5%.

כתיבה: אריק רודניצקי, תכנית קונרד אדנאואר, מרכז משה דיין, אוניברסיטת תל-אביב